

De nationalisatie van de Union Minière du Haut-Katanga: een breukmoment in de Belgo-Congolese relaties?

24 november 1965: de Congolese generaal Mobutu pleegt een tweede staatsgreep en plaatst zich zo aan het hoofd van de pas gevormde Congolese staat. De machtsovername van Mobutu luidde een grondige hervorming van de Congolese samenleving in, zowel op politiek en economisch alsook op sociaal vlak. Één van de meest belangrijke veranderingen die hij kort na zijn aantreden doorvoerde was de nationalisatie van de Union Minière du Haut-Katanga (UMHK) op 8 november 1967. Dit mijnbouwbedrijf werd opgericht in het jaar 1906 en was van primordiaal belang voor het koloniale machtsapparaat. De Union Minière vervulde eveneens een indirecte politieke rol en werd dan ook vaak een 'staat in een staat' genoemd. Ze had dus bijzonder veel macht in Congo, zowel tijdens de koloniale periode als erna, en fungeerde eveneens als een soort politiek orgaan. De nationalisatie van het bedrijf zorgde dan ook voor een zekere schokgolf.

De nationalisatie van de UMHK vond plaats binnen een tijdperk gekenmerkt door veranderende machtsrelaties tussen ex-kolonisator en ex-gekoloniseerde. Die postkoloniale machtsstrijd werd in het geval van Congo uitgevochten via dit nationalisatieproces. Deze machtsstrijd ging echter niet enkel over de UMHK, maar over de gehele economische én daarbij horende politieke controle over het land. Mobutu was eveneens niet de enige Afrikaanse leider die hervormingen doorvoerde opdat het land niet gebonden zou blijven aan haar ex-metropool. De nationalisatie vat met andere woorden de gehele tijdsgeest van die era samen.

In mijn thesis heb ik de onderhandelingen onderzocht die werden opgezet naar aanleiding van deze nationalisatie. Dit heb ik gedaan met behulp van het *Political Bargaining Model* en het *Obsolescing Bargaining Model*. Dit zijn modellen die gebruikt worden om onderhandelingsprocessen tussen staten en *multinational enterpresis* te analyseren. Het archiefmateriaal dat werd gebruikt komt uit de bedrijfsarchieven van de UMHK, de Umicore en de *Société Générale de Belgique*. De informatie werd gepuurd uit zowel formele (geregistreerde contracten van berichtgeving) alsook uit meer officieuze documentatie (telegrammen, correspondentie etc).

Verschillende zaken oefenden een invloed uit op de manier waarop de onderhandelingen werden gevoerd: de politieke en economische structuren van Congo, de tijdsgeest die de ideeën van Mobutu sterk beïnvloedde, de structuur van de UMHK zelf én de Koude Oorlog die op dat moment aan de gang was. Dat laatste had voornamelijk een invloed op welke actoren betrokken werden bij het onderhandelingsproces.

Belangrijk voor dit onderzoek was voornamelijk het verschil in toon van de formele en de informele bronnen. Deze discrepantie toonde aan dat er naast het politieke en technische aspect, ook een duidelijk emotioneel aspect vervat zat in het nationalisatieproces.

Gedurende de onderhandelingen heeft de UMHK veel van haar wensen in vervulling zien gaan: ze verkreeg het recht op een schadevergoeding, kreeg een deel van de externe voorraad aan grondstoffen in handen, haar werknemers verkregen garanties in het kader van een samenwerkingsakkoord etc. Ondanks deze 'toegevingen' hechtten de Congolezen veel waarde aan de nationalisatie aangezien deze liet zien dat ze als land ook ten opzichte van de rijke, kapitalistische ex-kolonisatoren hun macht konden laten gelden. Uiteindelijk heeft de Congolese regering een machtig buitenlands bedrijf namelijk wél op de knieën gekregen door de nationalisatie door te voeren, ondanks het feit dat werkelijke

economische soevereiniteit voor Congo nog ver te zoeken bleef. Dat laatste had voornamelijk te maken met het gebrek aan technische mogelijkheden, waardoor Congo zich genoodzaakt zag een technisch samenwerkingsakkoord af te sluiten met de UMHK. Dit nam echter niet weg dat de Congolese staat het gevoel had dat ze via deze nationalisatie haar soevereiniteit had herwonnen, ook al had deze voornamelijk een symbolieke waarde. In die zin kan deze nationalisatie gezien worden als een toonbeeld van de veranderende machtsrelaties in de tweede helft van de 20ste eeuw.